

Маркіян Шашкевич у фалеристичних пам'ятках першої половини ХХ століття

Степан Пахолко (Львів)
Олександр Мельник (Київ)

Перші Фалеристичні пам'ятки, присвячені Маркіяну Семеновичу Шашкевичу були випущені «Краєвим Комітетом для обходу 100-річчя уродин М. Шашкевича», що був створений 17 квітня 1911 р. у складі: д-р І. Брик, ред. Я. Веселовський, д-р М. Волошин, д-р К. Студинський, проф. В. Шухевич, Л. Огоновський.

Заходами комітету був випущений альбом, портрет М. Шашкевича, листівки та фотографічні іконки.

На засіданні комітету було вирішено видати 3 100 шпильок для галстука з бронзи з погруддям Шашкевича (по 60 сот.), 900 шт. (таких самих) жіночих шпильок та 5 500 шт. звичайних бляшаних відзнак для учасників по 20 сот. Дохід від продажу відзнак пішов на покриття витрат комітету проведення свята (рис. 1, 2) [1].

2

Ймовірно В. Лисик був автором проекту двох дуже схожих за дизайном відзнак, випущених з нагоди 100-річчя з дня народження Т. Шевченка (рис. 4, 5).

Ось як описує мистецтвознавець А. Німенко погруддя М. Шашкевича та Т. Шевченка, виконаних В. Лисиком: «Обидві скульптури відзначаються

пластичністю і психологічністю, особливо погруддя М. Шашкевича — одне з найкращих, виконаних в той час на Україні. Майстерно передані риси худорлявого обличчя письменника, словненого туги й болю за рідний край» (рис. 6) [3].

На жаль, не виявлено жодного прижиттєвого фотопортрета Маркіяна Шашкевича, — на час смерті поета (1843 р.), ще не існувало техніки фотографування. Усі відомі портрети та відзнаки із зображенням поета створені на основі фотографії 70-х років ХХ ст. сина М. Шашкевича — Володимира, який за твердженням сучасників, був дуже подібний до батька (рис. 7) [4].

У 1911 р. по всій Галичині урочисто відзначалося 100-річчя від дня народження М. Шашкевича. Скрізь по містах і селах відбувалися урочистості, концерти, вмуровувалися пам'яткові дошки на церквах.

1

Автором проекту, ймовірно, був Василь Лисик.*

Талановитий незаслужено забутий різьбяр, нагороджений золотою медаллю (рис. 3) на 1-ій Українській хліборобській виставці в м. Стрий у 1909 р., за гіпсовий бюст М. Шашкевича та Т. Шевченка [2].

3

4

5

* Лисик Василь (1886–1914) народився в с. Раменів на Львівщині. Закінчив Львівську Промислову школу. У 1913–1914 навчався у Краківській академії красних мистецтв.

6

7

А спорудження на Білій горі поблизу с. Підлисса на Львівщині, в якому народився поет, пам'ятного хреста стало місцем щорічного паломництва («Маркіянові свята») десятків тисяч українців, що нагадувало паломництво на могилу Т. Шевченка.

«Маркіянові свята» мали великий вплив на піднесення національної свідомості населення Галичини.

Програми церковно-національного свята ставали все більше урочистими та багатолюдними. Село Підлисса стало українською національною святинею, до якої щорічно приїжджали десятки тисяч людей, щоб набратися нової духовної сили.

Для паломників на Білу гору у 1933 р. був випущений пам'ятний значок з нагоди святкування 100-річчя діяльності «Руської трійці» та 40-літ. від перепоховання М. Шашкевича» (рис. 8) [5].

Масове сходження українського населення на Білу гору у 30-х роках стривожило польські власті.

За спогадами сільського листоноші Підлисса Дмитра Особи «Поліція часто розганяла, а навіть заарештовувала людей, що збиралися на горі».

У 1936 р. декілька платних провокаторів КПЗУ, після ганебної

поведінки під час богослужіння та криків «ганьба», спричинили бійку під пам'ятником на Білій горі, внаслідок чого двоє з них (українець та жид) були вбиті розлученим натовпом [3].

У 1937 р. з нагоди 100-річчя виходу «Русалки Дністрової» був випущений пам'ятний значок (рис. 9) [6].

10

На початку 1938 року у Львові була створена фірма «Мемор» з метою будівництва пам'ятників та пропам'ятних плит для масового поширення культу визначних осіб.

PS. У середині 70-х років ХХ ст. була спроба партійних функціонерів знищити пам'ятник. Та на щастя, тракторист п. Рибак, якому доручили здійснити акт вандалізму, не виконав злочинний наказ, посилаючись на несправність трактора.

Список літератури:

1. Брик І. З Маркіянович днів. 1911. С. 48, 83.
2. Словник художників України. Київ, — 1973, С. 133.
3. Ювілей Маркіяна Шашкевича в музеях Львівської галереї мистецтв. Львів. 2002.
4. Портрет Володимира Шашкевича.//Неділя, — ч. 34, С. 5.
5. Свято М. Шашкевича.//Діло, — 1932. ч. 289.
6. Возняк М. Століття «Зорі» М. Шашкевича.//Діло, — 1934, ч. 141.

8

9

11